

şərəfini layiqincə qorumuşlar.

Təhsil islahatının növbəti mərhələsi olan, təhsillə bağlı bütün fəaliyyətin səmərəli təşkilinə imkan yaradan Milli Kurikulumun keçən dərs ilindən təbiiq edilməsi həm rəhbər işçilərin, həm də müəllimlərin öz işini yenidən qurmasını tələb edir. Milli kurikulum sənədi təhsilimizin məzmununu tamamilə dəyişdirmişdir. İndi təhsilimiz dünya təhsilinə inteqrasiya olunmuşdur. Məktəbimizdə I və II siniflərə dərs deyən müəllimlərin hamısı treninqlərdən keçərək sertifikat almışlar. Onlar işlərini günün tələbləri səviyyəsində qurmaqla yeni proqramın şagirdlərə mənimsədilməsində fəallıq göstərirlər.

İndi həmin siniflərdə oxuyan şagirdlər ötən illərin şagirdlərindən öz fəallıqları, hazırlıqları ilə çox ciddi şəkildə fərqlənirlər. Milli kurikulum proqramının məqsədi də bundan sonrakı şagirdləri dövlətimiz, cəmiyyətimiz üçün layəqətli, hərtərəfli inkişaf etmiş Azərbaycan vətəndaşı kimi yetişdirməkdir.

Cari ildə məktəbə kifayət qədər tədris avadanlığı da verilmişdir: 300 parta dəsti, 10 ədəd yazı lövhəsi, 20 dəst müəllim stol və stulu və b. Təhsilimizə diqqət və qayğının ifadəsi kimi bütün bunlara görə hörmətli Prezidentimiz cənab İlham Əliyevə, Heydər

Əliyev fondunun Prezidenti Mehriban xanım Əliyevaya və Təhsil Nazirliyinə öz minnətdarlığımızı bildiririk.

İndi məktəbləri kompyutersiz təsəvvür etmək qeyri-mümkündür. Hər bir şagird informasiya-kommunikasiya vasitələrindən istifadə etməyi, ətrafdakı hadisələrdən baş çıxarmağı, bazar iqtisadiyyatında çevik qərarlar qəbul etməyi bacarmalıdır.

Təhsil Nazirliyinin göstərişinə uyğun olaraq müəllimlərimiz kompyuter kurslarında iştirak etməklə kompyuterlərdən istifadə qaydalarına yiyələnmişlər. Hazırda bizim məktəbimizdə 2 kompyuter kabineti fəaliyyət göstərir. Şagirdlərimiz bu dərslərin köməyi ilə dünya tədris sisteminin yenilikləri ilə tanış olurlar.

Məktəb binasında aparılan təmir işləri fənn kabinetləri, kitabxananın müasir tələblərə uyğun qurulması müəllimlərin, şagirdlərin və valideynlərin böyük sevincinə səbəb olmuşdur. İndi isə münasibət əvvəlki illərə nisbətən yaxşı mənada xeyli dəyişmişdir. Bizə göstərilən belə münasibətlərə görə Azərbaycan dövlətinə, Təhsil Nazirliyinə və yerli təşkilatlara öz minnətdarlığımızı bildiririk. Göstərilən qayğıya cavab olaraq pedaqoji kollektivimiz bundan sonra daha böyük müvəffəqiyyətlər qazanmağa çalışacaqdır.

Tərbiyə məsələləri

Estetik tərbiyə və şəxsiyyətin mənəvi zənginliyi

Vidadi Xəlilov
Təhsil Problemləri İnstitutunun
şöbə müdiri, pedaqoji elmlər
doktoru, professor, əməkdar müəllim

Mövzunun əsas mahiyyətini şərh etməzdən əvvəl problemlə bağlı bir sıra zəruri məsələlərin üzərində dayanmağı vacib sayırıq. Yəqin ki, həyat və məişətin, elmin, təhsilin müxtəlif anlarında bu suala tez-tez rast gəlir-siniz: insan nə üçün yaşayır?

Göründüyü kimi, çal çox sadə, qısa və aydındır. Lakin sadə olduğu qədər də geniş mətləbləri əhatə edən çoxvariantlı cavablar meydana çıxır. Günün çox hissəsini hər cür zəhmətdən uzaq əyləncəli həyat tərzilə keçirməyə, ürəyi istədiyi kimi gün keçirməyə daha çox meyil edən insanların cavabları haqqında düşünmək lazım gəlir. Əslinə qalsa, həmin cavablarda da qeyri-adi bir cəhət yoxdur. Bu arzu, bu istək onların həyat, məişət haqqında arzularının, təsəvvürlərinin səviyyəsindədir. Lakin rəyi soruşulanlardan bir çoxünün cavabı daha mənəvi və yadda qalandır:

- insan yaşayır ki, mənəvi yaşasın, yaratsın, özündən sonrakı nəsle, əsrə irs qoyub getsin. Qəlblərdə, xatirələrdə yaşayan söz-söhbət qoyub getsin. Milli və bəşəri dəyərlər səviyyəsində qiymətləndirilən əməl sahibi kimi sağlığında və dünyasını dəyişəndən sonra da yaşasın! Elə yaşasın ki,

“öləndən sonra ölməsin” (Musa Cəlil).

Estetik tərbiyənin əsas məqsədi də insanların hissi-emosional və bədii idrak zəminində mənəvi yaşamasına, yaratmasına, ülvyyə-tünsiyyət həssaslığına yiyələnməsinə istiqamətlənmişdir. Dünya etik-estetik fikirlər aləminin memarı olan dahi Nizami Gəncəvinin təbircə desək, xoşxasiyyət olmaq istəyən adam müdəm gültək xoş ətirilər saçmalıdır.

Bax bu qiymətli sözlər, hikmət dünyasının inciləri də etik-estetik fikirlər zəminində insanı şəxsiyyət zənginliyinə, mənəvi yüksəkliyin zirvəsinə ucaltmağa istiqamətləndirir. Bu sahədə zəruri bilik, bacarıq və vərdislərə yiyələnməyə səfərbər edirik.

“Estetik tərbiyə əxlaqlı olmağın rəhnidir” (V.Q.Belinski), “Estetika gələcəyin etikasidir” (A.M.Qorki) deyənlər də haqlıdirlər. Doğrudan da, estetika, estetik təsir vasitələri nəticə etibarilə şəxsiyyətin mənəvi zənginliyinə, əxlaqi saflığa zəmin yaratdırsa, deməli, əsas məqsəddən, əsas mətləbdən kənara çıxılıb.

Estetikanın və estetik tərbiyənin qüvvətli təsir imkanlarına malik olmasının nəticəsidir ki, insan mənəviyyə-

Bəs estetik tərbiyə anlayışının mahiyyəti haqqında nə demək olar? “Qısa estetika lüğətində göstərilir: “Estetik tərbiyə-insanda həyatda və incəsənətdəki gözəllik və ülviliyi qavramaq, düzgün başa düşmək, qiymətləndirmək və yaratmaq bacarığının əldə edilməsinə və təkmilləşdirilməsinə yönəldilmiş tədbirlər sistemi-dir”.

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, müxtəlif illərdə nəşr olunmuş “Pedaqogika” dərslərlərində və dərs vəsaitlərində həmin cəhətlər əsas tutulur. Buna görə də problemlə bağlı şərhlərdə “estetika” ilə “estetik tərbiyə” anlayışı arasında oxşar və fərqli cəhətlər üzərində dayanılmalı, mahiyyət dolğunluğuna xüsusi fikir verilməlidir.

Əgər elmi-pedaqoji ədəbiyyatda, qəzet və jurnal səhifələrində problemin bu kimi incə məsələlərinə vaxt-sırı lazımı diqqət yetirilə, estetik-estetik tərbiyə problemləri üzrə həm müəllimlər, həm məktəblilər, tələbə gənclər və geniş oxucu kütləsi üçün izahlı lüğət-məlumat kitabları, habelə özünütəhsil üçün silsilə kitablar nəşr edilsə gənc nəsil daha çox faydalana bilər.

Problemlə bağlı bir mühüm məsələnin üzərində də dayanmaq istədik. Bir sıra filosof, fəəşşünas, pedaqog alimlər estetik tərbiyəni insanın məəvi zənginliyinin bünövrəsini qoyan və bu istiqamətdə inkişaf etdirən, təməmləyən bir sahə kimi qiymətləndirirlər. Daha aydın olmaq üçün akademik Məmmədçəfər Cəfərovun çox mühüm tərbiyəvi əhəmiyyət kəsb edən bir fikrini yada salaq: “Estetik tərbiyə mahiyyəti etibarilə ümumi tərbiyə işinin başqa formalarından təcrid edilməz bir sahə deyil, əksinə

ümumi tərbiyə işi ilə sıx surətdə əlaqədardır, insan tərbiyəsini təməmləyən bir sahədir. Xüsusilə ailədə, bağçada və məktəbdəki estetik tərbiyə ümumi tərbiyə işinin bünövrəsidir. Ailə və məktəbdəki estetik tərbiyə bünövrədir, ona görə ki, tərbiyə bir qayda olaraq əvvəlcə hissi həyatın tərbiyəsi ilə (psixi qabiliyyətlərin tərbiyəsi ilə) başlayır. Əqli-intellektual tərbiyə də bu bünövrə üzərində başa çatdırılır”.

Həqiqətən də belədir. Estetik tərbiyə insan tərbiyəsini təməmləyən bir sahədir. Çünki estetik cəhətdən inkişaf edən, ahəngdar şəkildə estetik tərbiyə alan hər kəs yaşından asılı olmayaraq daha həssas, daha ləyaqətli olur. Öz işində, insanlara münasibətində ən ülvü xüsusiyyətləri, fəal mövqeyi ilə fərqlənir. Gördüyü işin keyfiyyəti daha tez nəzərə çarpır, onun elindən heç zaman zay iş çıxmır. Nəçə dəyərlər, hər yerdə təriflənir, barməqlə göstərilir.

Belə bir mövqə həm də estetik tərbiyənin mahiyyəti və təsir vasitələri ilə əlaqədardır. Məlumdur ki, Azərbaycan xalq yaradıcılığı-bir-birindən dəyərlı folklor nümunələri – nağıllarımız, dastanlarımız, nəğmələrimiz, xüsusilə uşaqlar üçün yaradılan mənzumələr, əzizləmələr, sanamalar və s. çox təsirli estetik tərbiyə vasitələridir. Gəlin müqəddəs ana laylasını yada salaq. Belə bir cəhəti özümüz üçün müəyyənəşdirək: Gəlin görək, indi körpəlik dövrünü yaşayan uşaqlarımızın neçə nəfəri ana laylasının sədəli ilə böyüyür. Yaxud müasir gənc anaların neçə nəfəri laylaları bilir və öz körpəsini ana laylası ilə tərbiyə edir? Söhbətimizin bu yerində yenə də görkəmli filoloq-estetik alimimiz

Məmmədçəfər Cəfərovun məşhur bir kəlamını yada salmaq istədim:

“Əgər desək ki, biz insanların incəsənət gözəllikləri ilə ilk hissi, emosional ünsiyyətimiz ana laylası ilə başlayır səhv etmərik.

... Ana laylası bizim qulağımaçaatan ilk lirik şeir, ilk melodiyadır. Körpə nə bilir ki, şeir nədir, söz nədir, musiqi, melodiya nədir? Söz yox ki bilmir. Lakin təbiətin uşağa verdiyi ritm hissi, ahəng hissi ana laylası ilə oyanıb, hərəkətə gəlir”.

Olduqca həyatı faktlar, müşahidələr əsasında gəlinən bu qənaətə, aksiomatik ifadəyə kimin nə sözü var?

Unutmaq olmaz ki, sivilizasiyanın ən çox nəzərə çarpan cəhətlərindən, əsas əlamətlərindən biri cəmiyyətin estetik mühiti, estetik mədəniyyətidir. Təsədüfi deyildir ki, antik dövrdən üzü bu yana müxtəlif ictimai formasiyalar dövründə yetişən insanın estetik hisslərinin, fəaliyyətinin və bu zəmində estetik şüurunun inkişafına xüsusi diqqət yetirilmişdir. Bu sahəyə indi də xüsusi diqqət və qayğı göstərilir. “Azərbaycan Respublikasının Təhsil Sahəsində İslahat Proqramı”nda deyilir: “Cəmiyyətin tərəqqisinin vacib amilləri olan elm və mədəniyyətin, xalqın intellektual potensialının formalaşması onun təhsil sistemi ilə təmin edilir.

Azərbaycan qədim sivilizasiya, mədəniyyət ocağı kimi hələ tarixin lap qədim qatlarında özünün təhsil sistemini formalaşdırmışdır.

Azərbaycan məktəbi dünya mədəniyyəti xəzinəsinin inciləri ilə yanaşı, xalqımızın elm, mədəniyyət, incəsənət sahələrində qazandığı nailiyyətləri nəsilədən nəslə ötürən məbədə çevrilmək imkanı əldə edir”.

Göründüyü kimi, həmin problem

məsələlərin hər biri eyni zamanda estetik dəyərlərlə bağlıdır.

Təhsil islahatı proqramında təlim və tərbiyənin məzmunu ilə əlaqədar irəli sürülən, nəzərə çatdırılan həmin məsələlər estetik mahiyyəti ilə də diqqəti cəlb edir.

İstedadlı şagird və tələbələrə aşkara çıxarılması və istedadlarının inkişaf etdirilməsi üçün fərdi tədris planı və proqramların hazırlanması da təhsil islahatı proqramında öz yerini tutmuşdur. Şübhəsiz, hazırlanması lazım gələn tədris proqramları içərisində estetikə, etikanın da özünəməxsus yeri var, çünki məktəb həyatında estetikə üzrə təlim-tərbiyə komponentlərini nəzərə almadan şəxsiyyət zənginliyinə nail olmaq mümkün deyil. Belə bir məlum həqiqəti, aksiomatik cəhəti də unutmmaq olmaz ki, uşaq, yeniyetmə, məktəbli şəxsiyyətini erkən yaşlardan başlayaraq estetik cəhətdən inkişaf etdirmədən həyata, ətraf ələmə, müstəqil fəaliyyətə estetik münasibəti və bu işdə çox böyük rol oynayan estetik hissi, zövqü, estetik şüur və ideali heç bir vaxtla formalaşdırmaq mümkün deyil. Deməli, problemlə bağlı proqram, dərslər, müxtəlif xarakterli tədris vəsaitləri hazırlayan müəllimlər, habelə müəllimlər, dərnek, klub, studiya rəhbərləri “estetika”, “estetik tərbiyə”, təminləri haqqında elmi əsaslara söykənən anlayışlara malik olmalıdırlar.

Müşahidələr, faktiki materiallar göstərir ki, bəzən “estetika” “estetika tərbiyə” terminlərini, anlayışlarını izah edərkən “estetika gözəllik haqqında elmdir”, “estetik tərbiyə gözəllik tərbiyəsidir” kimi basit ifadələrə istinad edilməklə estetikənin, estetik tərbiyənin mahiyyəti bağışlanırdır.

Estetik tərbiyə çox geniş, populyar

və müxtəlif nəsilədən olan insanların maraq göstərdikləri sahədir. Estetik tərbiyənin mühüm tərkib hissəsi kimi bədii tərbiyə anlayışı da özünəməxsus mahiyyət daşıdığına malikdir. Bədii tərbiyə ədəbiyyat, incəsənət əsərləri vasitəsilə aşılana bilən, bacarıq və vərdisləri əhatə edir.

Nəhayət, qeyd edək ki, respublikamızda həyata keçirilən təhsil islahatının tələbləri baxımından uşaq və yeniyetmələrdə, məktəbli gənclərdə düzgün estetik görüşlərin formalaşdırılması, "estetika", "estetik tərbiyə", "bədii tərbiyə" anlayışlarının və bunlarla bağlı bir sıra məsələlərin müəmməl mənimsədilməsi mühüm dövlət əhəmiyyəti kəsb edən bir

vəzifə kimi dəyərləndirilməlidir və bu estetik tərbiyədə əsas qayə kimi götürülməlidir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Azərbaycanın təhsil siyasəti (1998-2004). I hissə, Bakı: Çapaşloğlu, 2005.
2. Aslanov A. Estetika aləmində (estetik-tarixi nəzəri problemlər), Bakı: Yazıçı, 1988.
3. Cəfərov M. Estetik tərbiyə, ailə və məktəb. Bakı: Maarif, 1967.
4. Qısa estetik lüğəti. Bakı: Azərəşr, 1970.
5. Nizaminin hikmət və nəsihətləri. Bakı: Yazıçı, 1981.

Hörmətli abunəçilər!

«Azərbaycan məktəbi» jurnalına 2010-cu il üçün abunə yazılışına başlanmışdır. İndeks: 1002

Jurnalımızın 2010-cu ildə ilboyu normal fəaliyyətinin tənzimlənməsindən ötrü Sizi abunə yazılışına qoşulmağa çağırırıq. İldə 6 nömrə nəşr olunur. Bir nüsxənin abunə haqqı 2 manat, illik abunə haqqı 12 manatdır.

Abunə respublikamızda fəaliyyət göstərən

«Azərmatbuatayımı» ASC-nin

«Qasid» ASC-nin

«Qaya»

«Səma»

«Xpress-Elita»

«Kaspi»

440-39-83

493-16-43

441-35-33

494-09-59

437-28-10

432-39-55

mətbuatayımı firmalarında qəbul edilir. Böyük əməlləri olan pedaqoji jurnalımıza abunə yazılmağa tələsin.

Uşaqların təhsilinə dövlət qayğısı

“Uşaqlar bizim sevincimizdir, həyatımızın mənasıdır, uşaqlar bizim gələcəyimizdir...”

Heydər Əliyev

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri

Təranə Vəliyeva
Binəqədi rayonu
115 nömrəli orta
məktəbin tərbiyə işləri
üzrə direktor müavini

Müstəqil Azərbaycanda uşaqlar haqqında dövlət siyasətinin təməlinə hər bir uşağın zəruri maddi və məişət şəraitində böyüyüb tərbiyə olunmasını, milli və ümumbəşəri dəyərlər, mütərəqqi ənənələr əsasında təhsil almasını, layiqli vətəndaş kimi formalaşmasını təmin etmək kimi prinsiplər durur. Hər bir uşağın hərtərəfli inkişaf etmək, milli və ümumbəşəri dəyərlərə uyğun, humanizm və əxlaqi prinsiplər əsasında tərbiyə, təhsil almaq hüququ vardır ki, bu proseslər ailədə, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində, məktəbdə və məktəbdən kənar təlim-tərbiyə ocaqlarında reallaşdırılır. Azərbaycan dövləti uşaqların istedad və yaradıcılıq qabiliyyətinin, istedad və bacarıqlarının hərtərəfli inkişafı üçün təminat verir.

Məhz bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan Respublikasında uşaqlara dövlət qayğısının gücləndirilməsi, uşaq problemlərinə vətəndaş cəmiyyəti qurumlarının diqqətinin artırılması və ölkənin uşaqlarla bağlı demokratik perspektivlərinin müəyyənləşdirilməsi məqsədilə ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin 22 dekabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı ilə 2009-cu il – “Uşaq ili” elan edilmişdir. Prezidentin 18 fevral 2009-cu il tarixli digər sərəncamı ilə 2009-cu ilin “Uşaq ili” elan edilməsi ilə əlaqədar tədbirlər planı təsdiq olunmuşdur. Bu tədbirlər planında “Uşaq ili” çərçivəsində 67 adda kompleks tədbirin həyata keçirilməsi müəyyənləşdirilmişdir ki, həmin tədbirlər içərisində uşaqların təlim-tərbiyəsi və təhsili ilə bağlı silsilə və sisteməlik tədbirlərin gerçəkləşdirilməsi məsələləri də aparıcı yer tutur. Uşaqların təhsil və tərbiyə məsələləri uşaqlar barədə dövlət siyasətində prioritet sahə olduğundan 2009-cu ilin “Uşaq ili” elan edilməsi ilə bağlı Təhsil Nazirliyinin də tədbirlər planı təsdiq olunmuş, onların icrası və həyata keçirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılmışdır.